

Synanthedon spuleri, een nieuwe wespvlindersoort voor Nederland (Lepidoptera: Sesiidae)

Rudi Goossens
Theo Garrevoet

TREFWOORDEN

Gezwel, *Gymnosporangium clavariiforme*, Spulers wespvlinder

Entomologische Berichten 79 (6): 230-233

In oktober 2017 werd in Vaals in het zuiden van de Nederlandse provincie Limburg op Chinese jeneverbes een takgezwel aangetroffen met daarin zeven rupsen van de wespvlinder *Synanthedon spuleri*. Drie van de rupsen werden opgekweekt tot imago, twee mannetjes en één vrouwtje. Dit was de eerste waarneming van de soort in Nederland. In mei 2018 werd, eveneens in Vaals, een rups aangetroffen in een gezwel op een stam van ruwe berk.

Inleiding

Op 28 oktober 2017 vond de eerste auteur in een struik van een jeneverbes-cultivar (Chinese jeneverbes *Juniperus cf. chinensis*) in het Limburgse Lemiers (gemeente Vaals) zeven rupsen van de wespvlindersoort *Synanthedon spuleri* (Fuchs, 1908) in een takgezwel van circa 20 cm lang en 4 cm dik, veroorzaakt door de schimmel *Gymnosporangium clavariiforme* (figuur 1). Op 2 mei 2018 vond de tweede auteur in Raren (gemeente Vaals) ook een rups in een stamgezwel op een stam van ruwe berk *Betula pendula* (figuur 1). Dat maakt dat ze ook op een inheemse plant is waargenomen. *Synanthedon spuleri* is een nieuwe soort voor de Nederlandse fauna (figuur 2-3). Dat brengt het momenteel gekende aantal Nederlandse wespvlinders op veertien (Laštůvka & Laštůvka 2001). Als Nederlandse naam werd voor 'Spulers wespvlinder' geopteerd, naar de wetenschappelijke naam (Meert et al. 2019).

Kweekverslag van de exemplaren uit *Juniperus*

Het is bekend dat vrouwtjes van de wespvlinder *S. spuleri* vaak hun eitjes leggen op boomgezwollen en bij *Juniperus* specifiek op gallen veroorzaakt door *G. clavariiforme* (Ebert 1997). Op de gal verschijnen in het voorjaar opvallend gekleurde vruchtlichamen die de zogenoemde teleutosporen van de zwam produceren. De gallen veroorzaken scheurtjes in de schors waarin vrouwelijke vlinders blijkbaar graag hun eitjes leggen. Rupsen kunnen op deze plaatsen makkelijker de bast binnendringen. Op een dergelijk gezwel in een tuinhaag, die voornamelijk uit *Juniperus* bestond, was op verschillende plaatsen in de schorspleten een grote hoeveelheid knaagsel ('frass') te zien van de rups van deze vlindersoort (figuur 1). De rupsen bevinden zich in platte gangen (galerijen) net onder de schors en voeden zich daar met het sap van de plant. Wespvlinderrupsen zijn namelijk 'sap feeders' en hebben voor hun voeding dus levende planten nodig.

Bij nader onderzoek bleken er zeven rupsen van deze soort in het gezwel te zitten, waarvan er één tijdens het afknippen van de tak per ongeluk gekwetst werd. Het gezwel werd een week bewaard in de koelkast bij 6 °C en daarna, tijdens een

koudeperiode met twee vriesnachten, enkele dagen buiten gezet. Op 27 november 2017 werd het takgezwel binnen geplaatst op kamertemperatuur (20 °C) in een emmer met vochtig zand en nog een maand lang dagelijks bevochtigd. Regelmatig werd naar de rupsen onder de bast gezocht en in deze periode bleken de rupsen nog duidelijk gegroeid. Blijkbaar slagen de rupsen er toch in om zich nog geruime tijd verder te ontwikkelen nadat de sapstroom is weggevallen.

Van de zes levende rupsen bleken er twee geparasiteerd door sluipvliegen (Tachinidae) en één door een sluipwesp van de familie Ichneumonidae. De overige drie exemplaren begonnen vanaf circa 10 januari met de constructie van een cocon. Een van de exemplaren beet op 14 januari 2018 een uitkomstopening door de tape die over het gezwel was gekleefd. Dit exemplaar ontpopte 25 dagen later, op 8 februari. Op 11 februari slopen beide andere imago's uit de pop: een mannetje en een vrouwtje. De dieren bleken dus ongeveer vier weken in een cocon te hebben gezeten, waarvan circa veertien dagen in het popstadium, voor ze uitslopen. In de literatuur was één voorbeeld te vinden waarbij het popstadium minstens 24 dagen duurde (Ebert 1997).

Kenmerken en fenologie

De rupsen van *S. spuleri* leven in takgezwollen van jeneverbes en in stamgezwollen op voornamelijk beuk *Fagus sylvatica*. Maar ook vele andere boomsoorten, zowel loofbomen (*Populus tremula*, *Carpinus betulus*, *Corylus avellana*, *Betula pendula*, *Acer pseudoplatanus* en *Acer platanoides*) als naaldbomen (*Abies alba*, *Abies concolor*, *Juniperus*), worden als waardplant aanvaard. Dat maakt van *S. spuleri* de meest polyfage Europese wespvlindersoort (Ebert 1997). Volgroeide rupsen verpoppen ter plaatse in een cocon die met fijn frass wordt geconstrueerd en aan de binnenzijde met spinsel bekleed wordt (Ebert 1997).

De soort lijkt sterk op de meer algemene bessenglasvlinder *S. tipuliformis* (Clerck, 1759). De apex van de voorvleugel is bij *S. spuleri* evenwel donker (bijna zwart) met soms wat oranje schubben tussen de aders terwijl bij *S. tipuliformis* de apex duidelijk oranje is met enkel de aders zwart bestoven (figuur 4-5).

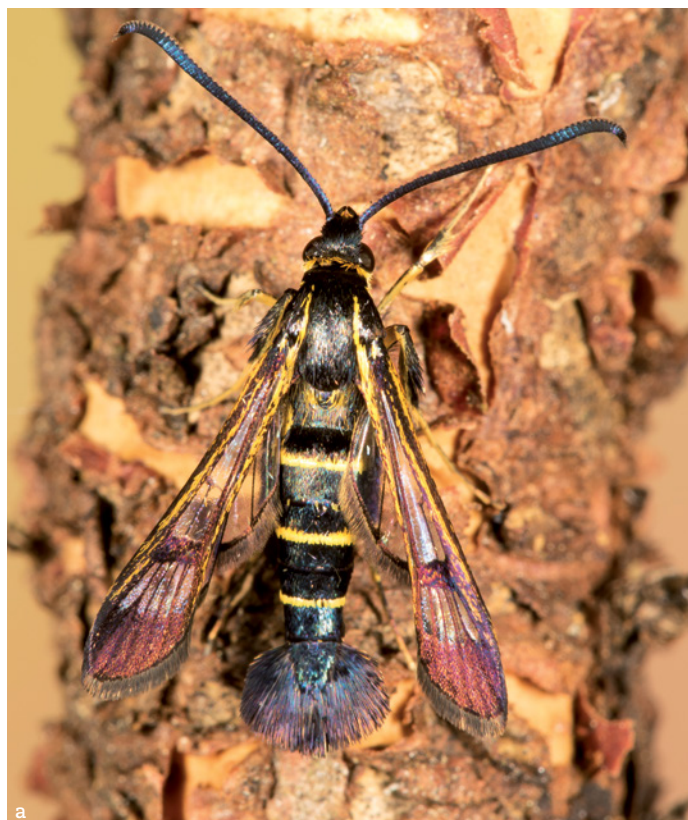

1. Houtige gezwellen met rupsen van *Synanthedon spuleri* in Nederland. (a) Op een stam van *Juniperus* cf. *chinensis* met frass van de vlinder en (b) op de stam van een ruwe berk *B. pendula* en (b) waarin een rups van *S. spuleri* werd aangetroffen. Foto's: Rudi Goossens (a), Theo Garrevoet (b)

1. Swellings in wood with caterpillars of *Synanthedon spuleri* in the Netherlands. (a) On *Juniperus* cf. *chinensis* with frass of the moths and (b) on a trunk of *Betula pendula*.

Bij beide soorten hebben de vrouwtjes drie en de mannetjes vier gele banden op het achterlijf, wat de geslachten duidelijk van elkaar onderscheidt.

Het imago van *S. spuleri* kan worden aangetroffen van mei tot augustus maar de hoofdvliegtijd situeert zich in de eerste helft van juli (Pühringer 2018). Mannetjes kunnen met behulp van het kunstmatige feromoon voor *Bembecia ichneumoniformis* (Sesiidae) het best in de namiddag (vooral 14.30-18.00) worden gelokt (Pühringer 2018).

2. (a) Pas uitgekomen mannetje en (b) vrouwtje van *Synanthedon spuleri*. Foto's: Theo Garrevoet (a), Rudi Goossens (b)

2. (a) Freshly emerged male and (b) female of *Synanthedon spuleri*.

Verspreiding

Synanthedon spuleri is een West-Palearctische soort die voorkomt in heel Europa behalve in het noorden en op het Iberisch Schiereiland (Laštůvka & Laštůvka 2001).

De vondsten in Nederland in Lemiers en Raren liggen dicht bij elkaar. Maar de soort kan op meer plaatsen verwacht worden, vermits ze in de buurlanden België en Duitsland op verschillende lokaliteiten werd aangetroffen waarvan de dichtstbijzijnde (Eupen) in vogelvlucht 23 km van Lemiers verwijderd is (Meert et al.

3. *Synanthedon spuleri* uit Nederland. (a) Mannetje, Raren, 02.v.2018. Ex larva uit een gezwel op *B. pendula*, imago uitgekomen op 22.v.2018. (b) Vrouwtje, Lemiers, 02.v.2018. Ex larva uit een gezwel op *Juniperus cf. chinensis*, imago uitgekomen op 14.v.2018. Foto's: Theo Garrevoet
3. *Synanthedon spuleri* from the Netherlands. (a) Male, Raren (province of Limburg), 02.v.2018. Ex larva from a swelling on *B. pendula*, imago emerged on 22.v.2018. (b) Female, Lemiers, 02.v.2018. Ex larva from a swelling on *Juniperus cf. chinensis*, imago emerged on 14.v.2018.

4. Vleugeltip van *Synanthedon spuleri*: (a) mannetje, (b) vrouwtje. Foto's: Theo Garrevoet
4. Wing apex of *Synanthedon spuleri*: (a) male, (b) female.

5. Vleugeltip van *Synanthedon tipuliformis*: (a) mannetje, (b) vrouwtje. Foto's: Theo Garrevoet
5. Wing apex of *Synanthedon tipuliformis*: (a) male, (b) female.

2019). Op 3 november 2017, vond de tweede auteur in het Duitse Heimbach (Duitsland, Noordrijn-Westfalen), op dertien km van de Belgische grens, rupsen van de soort in beuk (Meert et al. 2019). In Duitsland werd de soort voordien al aangetroffen in de deelstaten Saksen, Thüringen, Hessen, Noordrijn-Westfalen, Rijnland-Palts, Saarland, Baden-Württemberg en Beieren (Kallies 1997).

In Nederland zou het de moeite lonen om verder naar de soort te zoeken op plaatsen waar jeneverbes groeit met tak-

gallen van *G. clavariiforme* omdat dit ons, naast het lokken met feromonen, de meest effectieve methode lijkt om de soort in een gebied vast te stellen.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar Ruben Meert die het artikel nalas en nuttige commentaren en suggesties leverde en naar Ronny De Keer die meehielp bij het verzamelen.

Literatuur

Ebert G (Hrsg) 1997. Die Schmetterlinge Baden-Württembergs Band 5 Nachtfalter III. Eugen Ulmer GmbH & Co.

Kallies A 1997. Synopsis der in der Bundesrepublik Deutschland nachgewiesenen Glasflügler-Arten (Lep., Sesiidae). Entomolo-

gische Nachrichten und Berichte 41: 107-111.

Laštůvka Z & Laštůvka A 2001. The Sesiidae of Europe. Apollo Books.

Meert R, Goossens R & Garrevoet T 2019.

Synanthedon spuleri (Fuchs, 1908) (Lepidoptera: Sesiidae) nieuw voor België. Phegea 47: 47-52.

Pühringer F 2018. Sesiidae - Clearwing moths - Glasflügler (Lepidoptera: Sesiidae). Beschikbaar op www.sesiidae.net [ge raadpleegd 30 april 2019].

Geaccepteerd: 13 september 2019

Summary

***Synanthedon spuleri*, a new clearwing species for the Netherlands (Lepidoptera: Sesiidae)**

A swelling caused by the mould *Gymnosporangium clavariiforme* was found in October 2017 on a *Juniperus* cf. *chinensis* branch in Lemiers (community of Vaals, province of Limburg). The swelling contained seven larvae of the clearwing moth *Synanthedon spuleri*. Three of these larvae developed into adults: two males and one female. It is the first observation of this species in the Netherlands. The following year (May 2018), one larva of this clearwing species was found in a cancerous swelling on a *Betula pendula* trunk, also in Vaals (Raren), indicating its occurrence on an indigenous plant as well.

Rudi Goossens
Dendermonde
België
rudigoossens2@telenet.be

Theo Garrevoet
Antwerpen
België